

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Декан юридичного факультету
Сергій БАНАХ
2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор Навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ
2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни “Історія становлення спецслужб”

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону

Спеціальність – 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)

Освітньо-професійна програма – «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)»

Кафедра теорії права та конституціоналізму

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Іспит (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	35	90	1
Заочна	1	1	8	4	-	-	78	90	1

Тернопіль – ЗУНУ, 2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, спеціальності 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності), затвердженої Вченою радою ЗУНУ, протокол № 11 від 26 червня 2023 р.

Робочу програму склала викладач кафедри теорії права та конституціоналізму, к.ю.н. Ольга ЗАСТАВНА.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії права та конституціоналізму, протокол № 1 від 29.08.2024 р.

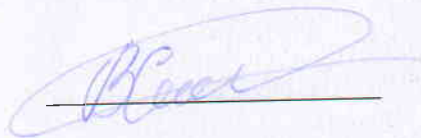
В.о. завідувача кафедри

д.ю.н Наталія ЧУДИК

Розглянуто і схвалено групою забезпечення спеціальності 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності), протокол № 1 від 30.08.2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності

д.ю.н Василь ОМЕЛЬЧУК

Гарант ОПП

д.ю.н Василь ОМЕЛЬЧУК

1. Опис дисципліни «Історія становлення спецслужб»

Дисципліна Історія становлення спецслужб	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань - 25 Воєнні науки	Статус дисципліни: обов'язкова Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність - 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)	Рік підготовки: Денна - 1 Заочна - 1 Семестр: Денна – 1 Заочна - 1
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)	Лекції: Денна – 32 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: Денна – 14 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин – 90	Ступінь вищої освіти - бакалавр	Самостійна робота: Денна – 35 год. Тренінг – 6 год. Заочна – 78 год. Індивідуальна робота: Денна – 3 год.
Тижневих годин – 6 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Історія становлення спецслужб»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Історія становлення спецслужб» є надання студентам ґрунтовних та глибоких знань про розвиток і функціонування спеціальних служб у різних країнах світу у різних історичних періодах. Вивчення цієї дисципліни сприяє розумінню ролі та значення спецслужб у забезпеченні національної безпеки, а також їхнього впливу на внутрішню та зовнішню політику держав. Додатково, курс розвиває критичне мислення, аналіз історичних подій та процесів, а також допомагає студентам оволодіти методами дослідження у сфері історії розвідки та контррозвідки.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці. Завданням вивчення дисципліни є також систематизоване та детальне вивчення основних етапів становлення спеціальних служб різних країн світу в контексті історичних подій, засвоєння функцій та методів роботи спеціальних служб держави, формування навичок критично аналізувати роботу спецслужб в контексті глобальної політики, ролі в міжнародних відносинах, впливу на суспільство і права людини.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК16. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб» здійснюється на першому році навчання, а тому його опанування відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми не потребує попереднього засвоєння здобувачами освіти будь-яких інших навчальних дисциплін.

2.5. Результати навчання

Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни «Історія становлення спецслужб», дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

РН6. Вміти орієнтуватися в джерелах інформації з сучасних проблем національної безпеки України та зарубіжних країн й орієнтуватися у військовій тематиці.

РН10. Здатність удосконалювати знання у сфері міжнародного життя та політичних процесів, орієнтуватися у зовнішній та внутрішній політиці держави, знати її історію та специфіку розвитку й готувати відповідні аналітичні матеріали.

РН20. Вміти застосовувати сучасні стандарти та підходи з досвіду організації спецслужб іноземних держав як складових систем управління національною безпекою держави.

3. Програма навчальної дисципліни: «Історія становлення спецслужб»

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб

Тема 1. Поняття та загальна характеристика спецслужб

Поняття «спецслужби». Роль та функції спецслужб у державній системі. Основні завдання спецслужб. Розвідувальна діяльність. Види розвідувальної діяльності. Контррозвідувальна діяльність. Сучасні виклики розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Перспективи розвитку розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Боротьба з тероризмом та екстремізмом. Міжнародне співробітництво спецслужб. Міжнародні розвідувальні альянси. Етика, законність та контроль за діяльністю спецслужб. Правові основи діяльності спецслужб. Права людини та дотримання законодавства. Державний контроль та парламентський нагляд.

Тема 2. Походження та еволюція шпигунства. Протослужби

Шпигунство в Стародавньому Єгипті. Шпигунство в армії, храми як центри збору інформації. Використання шифрування і символів у передачі інформації. Шпигунство в Месопотамії. Роль шпигунів у забезпеченні безпеки міських держав. Використання розвідки для підготовки до військових кампаній. Протослужби: формування перших організованих структур. Шпигунство в Стародавньому Китаї. Розвідка як важливий елемент військової стратегії. Шпигунство в античній Греції та Римі. Використання агентів та шпигунів в міждержавних конфліктах. Спартанська криптия. «Фрументарії» та «спекулятори» як протослужби Риму. Створення перших прообразів державних служб безпеки. Вплив релігії та культури на розвиток шпигунства.

Тема 3. Спеціальні служби часів Середньовіччя та Ренесансу

Роль спецслужб у політичних та військових процесах епохи Середньовіччя. Організація шпигунства та контршпигунства в королівських дворах. Система агентури при дворах європейських монархів. Шпигунство серед дворянства та церковних кіл. Роль кур'єрів, посланців та дипломатів. Шпигунські структури в часи хрестових походів. Розвідка та контррозвідка в торговельних містах-республіках (Генуя, Венеція)

Розвиток спеціальних служб у часи Ренесансу. Дипломатична розвідка: шпигунство між великими європейськими державами. Інформаційна система Католицької церкви: роль агентів Ватикану. Інструменти та методи шпигунства. Відомі історичні приклади зашифрованих листів (шифр Ватикану, шифрувальні машини Леонардо да Вінчі). Шпигунські методи: підслуховування, проникнення, вербування агентів. Флорентійська розвідка за часів правління Медічі. Френсіс Волсінгем і створення англійської шпигунської системи.

Тема 4. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн

Шпигунство в умовах колоніальної експансії (Іспанія, Португалія, Англія, Франція, Голландія). Мережі агентів у великих морських державах. Роль розвідки у захисті торгових інтересів і стратегічних ресурсів (золото, спеції). Розвиток розвідки та контррозвідки під час Наполеонівських війн. Структура розвідки у Великій Британії під час боротьби з Наполеоном. Військова розвідка та її роль у кампаніях Наполеона

Методи та інструменти шпигунства в епоху географічних відкриттів і Наполеонівських війн. Морська розвідка та розвідувальні експедиції. Карти, маршрути, стратегічні дані про нові території. Агентурні мережі та шпигунська діяльність. Технічні засоби: шифри, коди та приховані повідомлення. Агентурні мережі Веллінгтона. Міжнародне шпигунство та розвідка в Європі. Коаліції європейських держав проти Наполеона: обмін інформацією, агентурні операції. Способи боротьби з іноземними агентами та контррозвідка.

Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть

Огляд історичного контексту XIX-XX століть. Зростання ролі спецслужб у глобальних геополітичних процесах. Вплив націоналізму, індустріалізації та зростання імперій на розвиток розвідки. Формування національних розвідувальних служб у великих державах (Франція, Велика Британія, Німеччина, Росія). Французька політична поліція (Sureté) та її розвиток. Британська розвідка та роль МІ6. Російська таємна поліція (Охранка). Перша світова війна та її вплив на

розвиток спецслужб. Створення радянських спецслужб після революції 1917 року (ЧК(ВЧК)). Формування гітлерівської служби безпеки (Gestapo) та розвідувальних органів Третього Рейху.

Спецслужби під час Другої світової війни. Створення глобальних агентурних мереж (SOE, OSS, НКВС). Шпигунські мережі та роль подвійних агентів. Холодна війна та розвиток спецслужб у другій половині XX століття. Створення нових спецслужб у США та СРСР. Контррозвідка. Операції КДБ та ЦРУ у різних країнах (Куба, Афганістан, В'єтнам). Відомі шпигунські інциденти (криза U-2, кубинська ракетна криза). Інновації та технічні досягнення у шпигунстві XX століття. Криптоаналітика та шифрувальні машини. Розвиток супутникової розвідки та електронної розвідки.

Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу

Місце спецслужб у глобальній політиці та міжнародних відносинах. Спеціальні служби США. Основні функції та структура ЦРУ. Федеральне бюро розслідувань (FBI). Агенція національної безпеки (NSA). Спеціальні служби Російської Федерації. Федеральна служба безпеки (ФСБ). Служба зовнішньої розвідки (СЗР). Головне управління розвідки Генерального штабу (ГРУ). Спеціальні служби Великої Британії. Секретна розвідувальна служба (МІ6). Служба безпеки (МІ5). Штаб урядового зв'язку (GCHQ). Спеціальні служби Ізраїлю. Моссад (Інститут розвідки та спеціальних завдань). Шабак (Служба внутрішньої безпеки). АМАН (Військова розвідка). Спеціальні служби Франції. Генеральна дирекція зовнішньої безпеки (DGSE). Генеральна дирекція внутрішньої безпеки (DGSI). Спеціальні служби Китаю. Міністерство державної безпеки (MSS). Головне управління розвідки Народно-визвольної армії. Спеціальні служби Німеччини. Федеральна розвідувальна служба (BND). Федеральне відомство з охорони конституції (BfV). Військова розвідка (MAD).

Змістовий модуль 2. Основні етапи розвитку українських спеціальних служб

Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби часів Київської Русі та Козаччини

Огляд історичних процесів, що передували створенню української розвідки. Розвідувальна діяльність Київської Русі. Використання дипломатів та агентів для збору інформації. Роль князів у розвідувальній діяльності. Торгові місії як джерело розвідувальної інформації. Мережа агентів серед населення. Внутрішня безпека Київської Русі. Козацька розвідка за часів Гетьманщини. Організація розвідки в козацькому війську. Завдання та методи розвідки під час військових кампаній. Козацька розвідка у зовнішній політиці. Контррозвідка Козаччини. Інформаційно-розвідувальна діяльність у складі Австро-Угорщини та Російської імперії. Інтеграція українських земель у імперські розвідницькі структури. Вплив світових політичних та військових подій на розвиток розвідки

Тема 8. Спеціальні служби у період української революції 1917-1921 рр.

Військові та політичні загрози для новоствореної Української держави. Центральна Рада та її політика у сфері безпеки. Спецслужби Української Народної Республіки (УНР). Спецслужби Гетьманату Павла Скоропадського. Основні завдання українських спецслужб: військова розвідка, контррозвідка, політична розвідка, захист державних діячів та військових лідерів. Розвідувальна діяльність армії УНР. Співпраця з іноземними розвідками. Відомі операції українських спецслужб. Вплив міжнародної політики на діяльність українських спецслужб. Наслідки та спадщина українських спецслужб періоду революції.

Тема 9. Українська розвідка радянської доби

Україна як частина Радянського Союзу, її місце в радянській системі розвідки. Створення радянських органів розвідки та контррозвідки. ЧК (Надзвичайна комісія) і становлення радянських спецслужб. ГПУ/НКВД і їх діяльність в Україні. Зовнішня розвідка ОГПУ/НКВД: роль українських кадрів у загальносоюзних розвідувальних операціях. Розвідка під час Другої світової війни (операції НКВД та СМЕРШ (Смерть шпигунам) в Україні). Українська розвідка в період холодної війни. Боротьба з антирадянськими рухами в Україні. Українські розвідники та їх участь у міжнародних операціях. Операції проти західних країн та шпигунство в Європі. Контроль та репресії в радянській розвідці. Розвідка у період перебудови та розпаду СРСР. Роль спецслужб у політичній кризі кінця 1980-х. Розпад СРСР та трансформація українських спецслужб.

Тема 10. Спеціальні служби сучасної України

Огляд історії спецслужб в Україні. Вплив радянської спадщини на формування сучасних спецслужб. Визначення ролі та місця спецслужб у державній системі України. Створення Служби безпеки України (СБУ). Правова основа діяльності СБУ. Структура та функції СБУ. Розвідувальні органи сучасної України. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР МО). Служба зовнішньої розвідки України (СЗР). Контррозвідувальна діяльність в Україні. Протидія зовнішньому шпигунству. Боротьба з внутрішніми загрозами. Сучасні виклики в контррозвідувальній діяльності. Спеціальні операції в умовах сучасних військових конфліктів. Взаємодія українських спецслужб із міжнародними партнерами. Контроль за діяльністю спецслужб.

**4. Структура залікового кредиту з навчальної дисципліни
«Історія становлення спецслужб»**

№ п/п	Тема	Кількість годин					Контрольн і заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб							
1.	Тема 1. Поняття та загальна характеристика спецслужб	4	2	4	2	3	Тести, опитування
2.	Тема 2. Походження та еволюція шпигунства. Протослужби	2		2			Тести, опитування презентації
3.	Тема 3. Спеціальні служби часів Середньовіччя та Ренесансу	2	2	3			Тести, опитування реферати
4.	Тема 4. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн	2		4			Тести, опитування ессе
5.	Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть	2	2	4			Тести, опитування
6.	Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу	6	2	4			Тести, опитування ессе
Змістовий модуль 2. Основні етапи розвитку українських спеціальних служб							
7.	Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби часів Київської Русі та Козаччини	2	2	2	1	3	Тести, опитування реферати
8.	Тема 8. Спеціальні служби у період української революції 1917-1921 рр.	4		4			Тести, опитування презентації
9.	Тема 9. Українська розвідка радянської доби	4	2	4			Тести, опитування реферати
10.	Тема 10. Спеціальні служби сучасної України	4	2	4			Тести, опитування ессе
	Всього	32	14	35	3	6	

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

№ п/п	Тема	Кількість годин					Контрольн і заходи
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб							
1.	Тема 1. Поняття та загальна характеристика спецслужб	2	2	8	-	-	Тести, опитування
2.	Тема 2. Походження та еволюція шпигунства. Протослужби			8			Тести, опитування презентації
3.	Тема 3. Спеціальні служби часів Середньовіччя та Ренесансу			8			Тести, опитування реферати
4.	Тема 4. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн			8			Тести, опитування ессе
5.	Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть	2		8			Тести, опитування
6.	Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу			8			Тести, опитування ессе
Змістовий модуль 2. Основні етапи розвитку українських спеціальних служб							
7.	Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби часів Київської Русі та Козаччини	2	2	8	-		Тести, опитування реферати
8.	Тема 8. Спеціальні служби у період української революції 1917-1921 рр.			8			Тести, опитування презентації
9.	Тема 9. Українська розвідка радянської доби	2		8			Тести, опитування реферати
10.	Тема 10. Спеціальні служби сучасної України			6			Тести, опитування ессе
Всього		8	4	78	-	-	

5. Тематика практичних занять.

Практичні заняття мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок пошуку, збору та аналізу необхідної інформації, опрацювання історичних джерел та документів, пов'язаних зі спецслужбами. Студенти повинні навчитися критично оцінювати діяльність спецслужб у різні епохи, розуміти їхній вплив на внутрішню і зовнішню політику держав, а також вміти застосовувати історичні знання у контексті сучасних питань національної безпеки для вирішення конкретних ситуацій.

Підготовка до практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, історичних джерел та документів та ознайомлення із спеціальною науковою літературою з теми заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати практичні завдання. Важливою формою поглиблення знань з дисципліни «Історія становлення спецслужб» є підготовка студентами реферативних доповідей з проблемних питань курсу, їх заслуховування та обговорення на заняттях.

Робочою програмою вивчення курсу «Історія становлення спецслужб» передбачено проведення практичних занять у обсязі 14 годин. Для денної форми здобуття освіти і 4 години – для заочної.

Змістовий модуль 1

Практичне заняття № 1

Тема: Поняття та загальна характеристика спецслужб. Походження та еволюція шпигунства.

Мета: визначити поняття, види та особливості діяльності спеціальних служб, основні виклики та перспективи розвитку їх роботи, дослідити необхідність міжнародного співробітництва спецслужб, здійснення контролю за їх діяльністю; з'ясувати ключові аспекти зародження й еволюції протослужб за часів стародавнього світу.

Питання для обговорення:

1. Поняття «спецслужби». Роль та функції спецслужб у державній системі.
2. Основні завдання спецслужб.
3. Міжнародне співробітництво спецслужб.
4. Етика, законність та контроль за діяльністю спецслужб.
5. Шпигунство в Стародавньому Єгипті та Месопотамії.
6. Протослужби: формування перших організованих структур.
7. Шпигунство в Стародавньому Китаї.
8. Шпигунство в античній Греції та Римі.
9. Спартанська криптия. «Фрументарії» та «спекулятори» як протослужби Риму.

Практичне заняття № 2

Тема: Спеціальні служби часів Середньовіччя та Ренесансу. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів

Мета: дослідити ключові аспекти еволюції спецслужб часів Середньовіччя та Ренесансу, періоду великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн, проаналізувати основні методи, інструменти та відомі приклади їхньої діяльності, а також дає змогу проаналізувати внесок цього періоду в сучасну розвідувальну діяльність.

Питання для обговорення:

1. Роль спецслужб у політичних та військових процесах епохи Середньовіччя.
2. Організація шпигунства та контршпигунства в королівських дворах.
3. Шпигунські структури в часи хрестових походів.
4. Розвідка та контррозвідка в торговельних містах-республіках (Генуя, Венеція)
5. Розвиток спеціальних служб у часи Ренесансу.
6. Інформаційна система Католицької церкви: роль агентів Ватикану.
7. Інструменти та методи шпигунства.
8. Шпигунство в умовах колоніальної експансії (Іспанія, Португалія, Англія, Франція, Голландія).
9. Розвиток розвідки та контррозвідки під час Наполеонівських війн.
10. Методи та інструменти шпигунства в епоху географічних відкриттів і Наполеонівських війн.

Практичне заняття № 3

Тема: Спецслужби XIX-XX століть

Мета: визначити ключові аспекти розвитку спецслужб від XIX століття до кінця XX століття, зосереджуючись на значущих розвідувальних структурах світу, подіях, методах та операціях, які вплинули на еволюцію розвідки у всьому світі..

Питання для обговорення:

1. Огляд історичного контексту XIX-XX століть.
2. Формування національних розвідувальних служб у великих державах (Франція, Велика Британія, Німеччина, Росія).
3. Французька політична поліція (Sureté) та її розвиток. Британська розвідка та роль МІ6. Російська таємна поліція (Охранка).
4. Створення радянських спецслужб після революції 1917 року (ЧК(ВЧК)).
5. Формування гітлерівської служби безпеки (Gestapo).
6. Створення глобальних агентурних мереж (SOE, OSS, НКВС).
7. Створення нових спецслужб у США та СРСР. Контррозвідка.
8. Відомі шпигунські інциденти (криза U-2, кубинська ракетна криза).
9. Інновації та технічні досягнення у шпигунстві XX століття.
10. Криптоаналітика та шифрувальні машини. Розвиток супутникової розвідки та електронної розвідки.

Практичне заняття № 4

Тема: Спеціальні служби провідних країн світу.

Мета: дослідити діяльність спецслужб провідних країн світу, їхні основні завдання, операції та вплив на міжнародні відносини.

Питання для обговорення:

1. Місце спецслужб у глобальній політиці та міжнародних відносинах.
2. Спеціальні служби США. Основні функції та структура ЦРУ. Федеральне бюро розслідувань (FBI). Агенція національної безпеки (NSA).
3. Спеціальні служби Російської Федерації. Федеральна служба безпеки (ФСБ). Служба зовнішньої розвідки (СЗР). Головне управління розвідки Генерального штабу (ГРУ).
4. Спеціальні служби Великої Британії. Секретна розвідувальна служба (МІ6). Служба безпеки (МІ5). Штаб урядового зв'язку (GCHQ).
5. Спеціальні служби Ізраїлю. Моссад (Інститут розвідки та спеціальних завдань). Шабак (Служба внутрішньої безпеки). АМАН (Військова розвідка).
6. Спеціальні служби Франції. Генеральна дирекція зовнішньої безпеки (DGSE). Генеральна дирекція внутрішньої безпеки (DGSI).
7. Спеціальні служби Китаю. Міністерство державної безпеки (MSS). Головне управління розвідки Народно-визвольної армії.
8. Спеціальні служби Німеччини. Федеральна розвідувальна служба (BND). Федеральне відомство з охорони конституції (BfV). Військова розвідка (MAD).

Змістовий модуль 2

Практичне заняття № 5

Тема: Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби у період української революції 1917-1921 рр.

Мета: висвітлити історичні передумови, розвиток розвідувальних традицій на українських землях та ключові моменти становлення української розвідки з часів Київської Русі, Козаччини до часів національної революції 1917-1921 рр., встановити роль українських спецслужб у захисті держави та забезпеченні її безпеки за складних політичних і військових умовах.

Питання для обговорення:

1. Огляд історичних процесів, що передували створенню української розвідки.
2. Розвідувальна діяльність Київської Русі.
3. Козацька розвідка за часів Гетьманщини.
4. Інформаційно-розвідувальна діяльність у складі Австро-Угорщини та Російської імперії.

5. Центральна Рада та її політика у сфері безпеки.
6. Спецслужби Української Народної Республіки (УНР).
7. Спецслужби Гетьманату Павла Скоропадського.
8. Розвідувальна діяльність армії УНР. Співпраця з іноземними розвідками.

Практичне заняття № 6

Тема: Українська розвідка радянської доби

Мета: висвітлити основні етапи розвитку української розвідки в рамках радянської системи, її роль у ключових історичних подіях, а також вплив на подальшу розвідувальну діяльність в незалежній Україні..

Питання для обговорення:

1. Україна як частина Радянського Союзу, її місце в радянській системі розвідки.
2. Створення радянських органів розвідки та контррозвідки.
3. Розвідка під час Другої світової війни.
4. Українська розвідка в період холодної війни.
5. Боротьба з антирадянськими рухами в Україні.
6. Українські розвідники та їх участь у міжнародних операціях.
7. Операції проти західних країн та шпигунство в Європі.
8. Контроль та репресії в радянській розвідці. Розвідка у період перебудови та розпаду СРСР.
9. Розпад СРСР та трансформація українських спецслужб.

Практичне заняття № 7

Тема: Спеціальні служби сучасної України

Мета: визначити основні аспекти діяльності спеціальних служб України в сучасний період, їх роль у державній безпеці, міжнародній співпраці та боротьбі з новими загрозами.

Питання для обговорення:

1. Огляд історії спецслужб в Україні.
2. Вплив радянської спадщини на формування сучасних спецслужб.
3. Служба безпеки України (СБУ).
4. Розвідувальні органи сучасної України. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР МО). Служба зовнішньої розвідки України (СЗР).
5. Контррозвідувальна діяльність в Україні.
6. Сучасні виклики в контррозвідувальній діяльності.
7. Спеціальні операції в умовах сучасних військових конфліктів.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота, як одна із форм засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових занять час і без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента. Організація самостійної роботи вимагає особливої уваги, тому що частина питань кожної теми виноситься на самостійне опрацювання студентами, а матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на екзамен.

Самостійна робота забезпечується необхідними навчально-методичними засобами (у тому числі конспектами лекцій, навчально-методичними розробками для самостійного вивчення дисципліни, періодичними виданнями). Студенти мають можливість самостійно опрацьовувати навчальний матеріал у бібліотеці, навчальних кабінетах і комп'ютерних класах з використанням мережі Інтернет, а також у домашніх умовах (при отриманні відповідного пакету навчально-методичної літератури).

Самостійна робота є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується оцінюванням. *Метою* є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Самостійна робота з навчального курсу «Історія становлення спецслужб» полягає у самостійному науковому дослідженні актуальних, дискусійних питань історії становлення

спецслужб в Україні та світі. Результатом самостійної роботи має бути продемонстроване уміння розглядати важливу тему, класифікувати різні підходи до неї, оперувати спеціальною фаховою термінологією, викладати власне розуміння проблеми.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб» спрямована на те, щоб поглибити знання студента, навчити його мислити оригінально, нестандартно, самостійно, творчо. З цією метою пропонуються теми щодо підготовки наукової роботи (есе, наукова стаття, тези) із вузької проблематики курсу (тема наукової роботи може бути запропонована самим студентом та узгоджена з науковим керівником) або вибрана із приведених нижче.

Тематика наукових робіт із дисципліни «Історія становлення спецслужб»

1. Витоки шпигунства: спецслужби давніх цивілізацій (Єгипет, Китай, Рим)
2. Організація розвідувальної діяльності в Середньовічній Європі
3. Таємні служби Османської імперії та їх вплив на дипломатію
4. Спеціальні служби епохи Ренесансу: розвідувальні мережі Венеції
5. Шпигунство в період Наполеонівських воєн
6. Арабська розвідка середньовіччя: вплив на дипломатію та військові кампанії
7. Використання агентурних мереж в часи Тридцятилітньої війни (1618–1648)
8. Створення та еволюція британської розвідки: від MI5 до MI6
9. Німецька розвідка і контррозвідка під час Першої та Другої світових воєн
10. Розвиток радянської розвідки: ЧК, НКВД та КДБ
11. ЦРУ: становлення та ключові операції в XX столітті
12. Розвідувальна діяльність під час Холодної війни: глобальне протистояння США та СРСР
13. Ізраїльський Моссад: операції та методи роботи
14. Французькі спецслужби: від La Sûreté до DGSE
15. Українська розвідка під час національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.
16. Спецслужби нацистської Німеччини: СД та Гестапо
17. Спецслужби Японії: від самурайських шпигунів до сучасної розвідки
18. Індійська розвідка: історія формування та діяльність RAW (Research and Analysis Wing)
19. Роль спецслужб у боротьбі з організованою злочинністю в XX столітті
20. Інформаційна безпека та шпигунство в епоху Індустріальної революції
21. Роль спецслужб у розпаді СРСР і формуванні нових держав
22. Розвідка в кіберпросторі: новітні виклики та загрози
23. Інформаційні війни та їх вплив на діяльність сучасних спецслужб
24. Співпраця спецслужб у боротьбі з міжнародним тероризмом
25. Міжнародні розвідувальні альянси: "П'ять очей" і їхнє значення
26. Спецслужби країн Близького Сходу: структура і діяльність
27. Контррозвідка в Україні після здобуття незалежності
28. Спецслужби в умовах гібридної війни: приклад російсько-українського конфлікту
29. Етичні аспекти діяльності спецслужб: права людини і національна безпека
30. Розвиток української розвідки в період незалежності: виклики та перспективи

7. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦСЛУЖБ»

Трєнінг (англ. *training*) — це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train — виховувати, навчати) — комплекс вправ для тренування в чому-небудь.

Трєнінг є незамінним елементом системи навчання, що надає можливість отримати нові знання та досвід їх практичного використання шляхом вироблення нових навичок та умінь.

Мета проведення навчального трєнінгу полягає у набутті учасниками трєнінгу нових професійних навичок та умінь, формування навичок співпраці, критичного та логічного мислення, аналізу, відбору та презентації інформації, пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем завдяки об'єднанню зусиль учасників в трєнінговій групі.

Рекомендований порядок підготовки та участі студента у трєнінгу: самостійна підготовка та участь у дебатах в рамках аудиторного проведення трєнінгу.

Тренінг проводиться у встановлені строки із підведенням підсумків шляхом обговорення результатів досліджень, обміну думками з питань, які виносились на дебати, обґрунтування та доведення власної позиції. Враховуючи основну мету навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб», якою є оволодіння студентами ґрунтовними та глибокими знаннями про розвиток і функціонування спеціальних служб у різних країнах світу на різних історичних періодах; розуміння ролі та значення спецслужб у забезпеченні національної безпеки та політики держави, студентам запропоновано орієнтовну тематику дебатів (студенти також можуть запропонувати власну тематику, попередньо погодивши її з викладачем).

Тематика на тренінг – дебати з курсу «Історія становлення спецслужб»

1. Роль спецслужб у забезпеченні національної безпеки: ефективність vs права людини
2. Баланс між безпекою і особистими правами, свободу і конфіденційність.
3. Допустимість «необхідного зла» допустимим в розвідувальних операціях?
4. Доцільність використання розвідувальних агентур у мирний час?
5. Вплив спецслужб на приватне життя громадян.
6. Моральність та законність використання крайніх методів у спецслужбах.
7. Чи можуть спецслужби бути надто потужними для демократії?
8. Вплив потужних спецслужб на демократичні інститути та права громадян.
9. Як історія впливає на сучасні спецслужби: спадщина радянської розвідки в Україні
10. Вплив радянського досвіду на сучасну діяльність українських спецслужб.
11. Ефективність спецслужб у боротьбі з тероризмом: історичний контекст і сучасні реалії
12. Чи є розвідувальні альянси необхідними для глобальної безпеки?
13. Інформаційна війна: історичні приклади та сучасні виклики
14. Етика шпигунства: чи повинні розвідки дотримуватись моральних стандартів?
15. Чи може розвідка бути успішною без партнерства з іншими країнами?
16. Технологічний прогрес і його вплив на спецслужби: від шифрування до кіберзагроз
17. Історичні приклади провалів спецслужб: що ми можемо з цього навчитися?
18. Чи можуть спецслужби бути інструментом для підтримки політичного режиму?
19. Вплив національних інтересів на розвідувальні стратегії: глобальний чи локальний підхід?
20. Роль спецслужб у боротьбі з організованою злочинністю: історичний аналіз і сучасні практики

8. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100 бальною шкалою) з дисципліни «Історія становлення спецслужб» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	5 %	15 %	40 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінги	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне усіх оцінок, отриманих на практичних заняттях. Оцінювання на практичних заняттях здійснюється за 100 бальною шкалою.	Підсумковий модульний контроль планується наприкінці семестру, передбачає розкриття 2 теоретичних питань - по 30 балів і виконання 20 тестів по 2 бали. Оцінювання модульного контролю здійснюється за 100 бальною шкалою.	Тренінг проводиться наприкінці семестру на окремих заняттях. Під час тренінгу оцінюються участь у дебатах за визначеною темою. Тренінг оцінюється за 100 бальною шкалою.	Оцінювання самостійної роботи здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка за самостійну роботу виставляється за виконану наукову роботу.	Екзамен передбачає виконання наступних завдань: 1. Два теоретичних питання – по 30 балів; 2. Дати визначення поняття – 20 балів; 3. 10 тестів по 2 бали. Екзамен оцінюється за 100 бальною шкалою

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Історія розвитку спецслужб» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- ✓ поточне опитування та тестування;
- ✓ контрольне модульне тестування;
- ✓ презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- ✓ виконання самостійної роботи;
- ✓ студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ✓ підготовка есе;
- ✓ тренінги;
- ✓ підсумковий екзамен.

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74		D (задовільно)
60-64	задовільно	E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Найменування	Номер теми
Мультимедійний проектор та проєкційний екран	1 – 10
Програмне забезпечення базових інформаційних технологій: Microsoft Office, телекомунікаційне програмне забезпечення	1 – 10
Наявність доступу до мережі Інтернет	1– 10
Персональні комп'ютери, ноутбук	1– 10
Комунікаційна навчальна платформа Moodle	1– 10
Комунікаційне програмне забезпечення Zoom	1– 10

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
2. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 12.07.2017р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text (дата звернення: 20.08.2024)
3. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол від 13.06.1956 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142#Text (дата звернення: 20.08.2024)
4. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
5. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
6. Про Службу зовнішньої розвідки: Закон України від 01.12.2005 № 1357-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text> (дата звернення: 20.08.2024)
7. Військова розвідка : навчальний посібник / упорядники : Д. В. Зайцев, А. П. Наконечний, С. О. Пахарєв, І. О. Луценко ; за ред. В. Б. Добровольського. К. Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" 2016 335 с. URL: <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Viyskova-rozvidka-posibnyk.pdf>
8. Історія правоохоронних органів України. Підручник / С.В. Банах, А.В. Грубінко, В. В. Савенко, В.З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ. 2021. 232 с.
9. Слідство спецслужби: історія, сучасність, перспективи / Іван Дерев'янюк К. Либідь 2012 572 с.
10. The Secret World: A History of Intelligence (Henry L. Stimson Lectures) Hardcover – September 4, 2018 960 p.
11. The Anatomy of a Spy: A History of Espionage and Betrayal Hardcover – January 21, 2020 336 p.
12. The Secret Service: The Hidden History of an Enigmatic Agency Hardcover – October 15, 2002 352 p.
13. Моссад. Найвидатніші операції ізраїльської розвідки. Міхаель Бар-Зохар, Ніссім Мішаль Наш формат. 2021. 384 с.
14. Архіви КГБ. Невигадані історії. Едуард Андрющенко. Vivat. 400 с.
15. Призма головного шпигуна. Боротьба з російською агресією. Джек Девайн. 2022. 256 с.
16. Воєнна розвідка України. У небі, на морі, на землі. Книжка від ГУР МО. Артем Шевченко. 2023. 192 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL:<http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:<http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Головного управління розвідки Міністерства оборони України. URL: <https://gur.gov.ua>